

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

ESR-PROJEKTIN LOPPURAPORTTI

Ohjelmakausi 2007 - 2013

SOSIAALI- JA
TERVEYSMINISTERIÖ

Viranomaisen merkintöjä

Saapumispvm		Diaarinumero	
Käsittelijä		Puhelinnumero	
Projekti koodi	S11319	Tila	Jätetty viranomaiskäsittelyyn 22.11.2013

1. PROJEKTIN PERUSTIEDOT

Projektin nimi	Työllistä välittäen - Välitä työllistäen
Ohjelma	Manner-Suomen ESR-ohjelma
Ohjelman osio	Valtakunnallinen osio
Toimintalinja	2 : Työllistymisen ja työmarkkinoilla pysymisen edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen
Projektityyppi	Projekti, jossa on henkilöitä mukana
Vastuuviranomainen	Sosiaali- ja terveysministeriö
Aloituspäivämäärä	01.12.2009
Päätymispäivämäärä	31.08.2013

2. PROJEKTIN TOTEUTTAJAN TIEDOT

Toteuttajan nimi	VATES-säätiö		
Projektin vastuuhenkilön nimi	Marjatta Varanka		
Sähköpostiosoite	marjatta.varanka@vates.fi	Puhelinnumero	050 516 4485

3. LOMAKKEEN TÄYTTÄJÄN TIEDOT

Täyttäjän nimi	Kaija Ray		
Sähköpostiosoite	kaija.ray@vates.fi	Puhelinnumero	0440 724944

4. PROJEKTIN LÄHTÖKOHTA, TAVOITTEET JA KOHDERYHMÄ

Projektin päämääränä oli tukea heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevia henkilöitä, joilla on tarvetta kokonaisvaltaiselle kuntoutumiselle. Kuntouttavan työtoiminnan asiakasmäärät ovat kasvussa, joten onnistuneita siirtymiä tarvitaan aiempaa enemmän. Lähtökohtana oli, että työtoimintojen muodot vastaisivat paitsi pitkäaikaistyöttömien myös osatyökykyisten ja pitkäaikaissairaiden asiakkaiden yksilöllisiä tarpeita nykyistä paremmin.

Projektin lähtökohtiin vaikutti alkuasetelma, jossa lopullinen projektirahoitus saatiin yhdistämällä kolme erillistä hakemusta. Yhteiseksi nimittäjäksi rajautui kuntouttavan työtoiminnan laadun ja vaikuttavuuden kehittäminen.

Kehittämiskumppaneiden yhteisenä tavoitteena oli kehittää ja monipuolistaa palvelua tuottavien yksiköiden toimintaa sekä ohjausta kohti avoimia työmarkkinoita. Käytännössä tämä tarkoitti uusien, pysyvien toimintamallien rakentamista. Tavoitteena oli saavuttaa niitä asiakkaita, jotka ovat olleet palvelujärjestelmän tavoittamattomissa sekä moniammatillista apua tarvitsevat asiakkaat. Jotta tarpeeseen voitaisiin vastata

asiakaslähtöisesti, oli tarpeen pyrkiä kehittämään uutta, mahdollisimman monipuolista työmuotovalikkoa (sekä ryhmä- että yksilömuotoista). Oli nähtävissä, että asiakkaiden tarpeet ovat hyvin heterogeenisia, ja että tämä suuntaus on vain kasvamassa. Osalla hankekunnista työmarkkinatuen kuntaosuudet olivat voimakkaassa kasvussa, joten toimintaa oli välttämätöntä lähteä kehittämään.

Kaikki osahankkeet lähtivät kehittämään ryhmämuotoista toimintaa. Tämän lisäksi jokaisella osahankkeella oli omat, sekä paikallisista olosuhteista johtuvat kehittämistarpeet että toiminnan osa-alueisiin liittyvät kehittämistavoitteet. Näitä olivat työkykyarvioinnin kytkeminen kuntouttavaan työtoimintaan (Lahti), toiminnalliset menetelmät ja prosessin systematisointi, (Forssa), kuntouttavan työtoiminnan tiiviimpi kytkeminen työkeskuksen muuhun toimintaan (Forssa ja Lahti), matalan kynnyksen paikan rakentaminen (Salo ja Porvoo) sekä sosiaalisen kuntoutuksen hyödyntäminen (Porvoo). VATESin omana tavoitteena hankkeen koordinoinnin lisäksi oli kerätä ja jäsentää tuloksia ja tiedottaa niistä valtakunnallisesti. Lisäksi VATESin tavoitteena oli koulutuksen ja konsultoinnin avulla tukea tuotannollisten työkeskusten liiketoiminnallisen ja valmennuksellisen osaamisen kehittymistä, jotta ne soveltuvat paremmin tämän kohderyhmän tarpeisiin.

Mihin tarpeeseen projektilla on haettu ratkaisua.

Kuntouttavasta työtoiminnasta ei sen lain voimassaolon aikana ole syntynyt niin paljon siirtymiä eteenpäin kuin on ollut tavoitteena. Yleensä vaikutukset ovat painottuneet enemmän elämänhallinnan paranemiseen kuin työmarkkinoille siirtymiseen. Siksi oli tarpeen lähteä kehittämään kaikkia toiminnan osa-alueita. Kuntouttavan työtoiminnan paikkoja tuli hankekunnissa lisätä, panostaa asiakasohjaukseen prosessin kaikissa vaiheissa ja tiivistää työllisyydestä vastaavien viranomaisien ja ammattilaisten välistä yhteistyötä. Hankkeessa olleissa työkeskuksissa haluttiin vaikuttaa työtehtäviin ja työolosuhteisiin niin, että ne tukisivat asiakkaiden oppimista ja siirtymistä eteenpäin.

Tarve oli hyvin käytännönläheinen. Se kytkeytyi sekä hankekuntien silloiseen tapaan ja tarpeeseen järjestää kuntouttavaa työtoimintaa että hankkeessa olleiden työkeskusten oman toiminnan kehittämiseen. Projektissa oli tarve kehittää asiakasohjausta, saada lisää kuntouttavan työtoiminnan tälle asiakaskunnalle sopivia paikkoja ja kehittää toimintoja, jotka tukevat asiakkaan siirtymistä eteenpäin. Projektin avulla haluttiin kehittää sekä työtoiminnan sisältöjä että työtapoja edistäviä uusia ratkaisuja. Sirpaleisia käytäntöjä oli tarpeen yhtenäistää. Kuntouttavan työtoiminnan asemaa ja roolia piti jäsentää. Pitkän tähtäimen tavoitteena oli kohottaa kuntouttavan työtoiminnan asemaa ja arvostusta.

Projekti on osoittanut ajankohtaisuutensa ja sillä on ollut koko ajan vahva kytkös valtakunnalliseen kehittämistyöhön.

Mitä henkilöitä tai yrityksiä/organisaatioita on ollut kohderyhminä. Välittömät ja välilliset kohderyhmät.

Projektin kohderyhmä on koko hankkeen aikana pysynyt samana, mutta sen painopisteet ovat vaihdelleet sen

mukaan millaisia henkilöitä projektin toimintojen piiriin on lopulta tullut tai päätynyt, Kohderyhmä oli määritelty melko väljästi, jotta toimintoja voitaisiin koko ajan suunnitella ja täsmentää asiakaslähtöisesti. Osahankkeiden välittömät kohderyhmät ovat määräytyneet kehitettävien työmuotojen pohjalta. Yhteistä kohderyhmälle on, että he ovat aktivointiehdon piiriin kuuluvia henkilöitä, joiden elämänhallintaa ja työllistymisedellytyksiä voidaan parantaa kuntouttavan työtoiminnan keinoin. Heillä on kokonaisvaltaisen kuntoutumisen tarve. Kohderyhmän asiakkaille pyritään avaamaan jatkopolkuja kohti työllistymistä. Kohderyhmän henkilöt ovat taustaltaan pitkäaikaistyöttömiä, heillä voi olla erilaisia terveydellisiä ja sosiaalisia ongelmia ja heidän työ- ja toimintakykyään voi olla tarpeen arvioida kattavasti.

Ensisijaisesti tästä hyötyvät hankekunnat. Hankkeen muita kohderyhmiä ovat hankkeessa kehitettyjen menetelmien ja työtapojen käyttäjät ja hyödyntäjät, muut kunnat ja palvelujen tuottajat, kolmannen sektorin toimijat sekä sosiaalitoimen ja te-hallinnon viranomaiset niin paikallisesti kuin valtakunnallisesti.

5. PROJEKTIN TOTEUTUS JA YHTEISTYÖ

Osallistujien ja yritysten/organisaatioiden valinta

Osallistujien valinta tapahtui kunkin osahankkeen kehittämistarpeet huomioiden. Osahankkeissa käytännöt vaihtelivat hiukan sen mukaan, lähdettiinkö mahdollisimman asiakas- ja tarvelähtöisesti vai oliko toimintoja suunniteltu jo etukäteen ja niihin etsittiin sopivia asiakkaita. Pääsääntöisesti asiakkaiden valinta tapahtui melko väljästi asiakkaan tarpeen ja hänen toiminnasta saamansa hyödyn pohjalta. Lahti oli tässä kohtaa osittain poikkeus, sillä asiakkaat saattoivat olla jo Tuoterengkaan sisällä ja heidän kirjattiin projektin asiakkaiksi vasta, kun heille päätettiin tehdä IMBA/Melba-arviointi.

Myöhemmässä vaiheessa, kun osahankkeilla oli jo enemmän asiakkaita ja koska kaikilla osahankkeilla oli erilaisia ryhmätoimintoja, jouduttiin tekemään pientä karsintaa. Tällöin kriteerinä oli, että ryhmä toimisi kokonaisuutena ja tukisi asiakkaita eikä estäisi heidän kuntoutumistaan. Esimerkkejä tästä on vaikkapa, kuinka monta korvaushoidossa olevaa asiakasta on mielekästä olla samassa ryhmässä tai miten organisoidaan matalan kynnyksen toiminnassa asiakkaille annettava tuki, kun he yrittävät irtautua aiemmasta esim. päihdekierteestään. Oman elinpiirin paine voi olla hyvin voimakas ja siitä pois jättäytyminen voi vaatia asiakkaalta paljon ponnisteluja.

Projektin alkuvaiheessa yhteistyö painottui työvoiman palvelukeskuksista tulevaan asiakasohjaukseen. Projektin edetessä ja tunnettuuden kasvaessa lisättiin ohjautumisreittejä myös peruspalveluihin. Näin tapahtui erityisesti Salossa. Tämä oli tarpeen, sillä tarpeesta huolimatta asiakasohjaus projektiin ontui ajoittain hankekunnissa, jonkin verran alkuvaiheessa Forssassa, eniten juuri Salossa ja tämän takia yhteistyömuotoja lähettävien tahojen kanssa tuli tarkentaa ja tiedottaa niistä useaan otteeseen projektin aikana. Tämä kuvastaa osittain projektimaisen kehittämisen ongelmia, vaikka kyseessä olikin asukasluvultaan 20 000-55 000 asukkaan kunnista. Lahti oli hankekunnista isoin n. 100 000 asukkaallaan.

Projektin toteutus ja eri tahojen yhteistyö projektissa

Yhteistyön pohja oli olemassa hankekunnissa jo heti projektin alussa. Yhteistyökumppanit olivat samoja kuin mitä ne muutoinkin olisivat olleet. Porvoossa TYP-asiakkuus oli edellytys toimintoihin tulemiselle. Forssassa viranomaisten välinen yhteistyö tiivistyi, kun siellä perustettiin vanhustenhuollosta saadun mallin mukainen moniammatillinen SAT-työryhmä (suunnittele, arvioi, työllistä), joka kokoontui kahdesti kuussa. Salossa projektissa toimivan Komppi-ryhmän pilotointi oli jo alkanut hieman ennen projektin alkamista. Salossa on huomattava, että projektin alkamisen aikaan lähti liikkeelle myös koko Waltti-talon rakentuminen, missä kerättiin kolme työllistämiprojektia, TYP ja TE-toimisto saman katon alle. Lahdessa tärkeimpien sidosryhmien täsmentäminen oli tarpeen, sillä alkuperäisessä suunnitelmassa ennen projektien yhdistämistä tavoite oli enemmän työkeskusympäristöön soveltuva. Siellä työ alkoikin projektisuunnitelman tarkentamisella.

Projektin toteuttamisella ja siinä olevalla yhteistyöllä on työntekijöistä kootulla projektiryhmällä ollut ratkaiseva vaikutus koko projektin kannalta. Ryhmä kokoontui säännöllisesti kerran kuussa koko projektin ajan. Ryhmä tutustui toistensa toimintaan, suunnitteli ja toteutti yhteistyössä kaikki projektin omat tapahtumat, valmisteli sisällöt muihin tapahtumiin (messut, asiantuntijapäivät jne.) ja arvioi systemaattisesti omaa toimintaansa koko projektin ajan. Yhteisiä toimintatapoja muokattiin projektin edetessä tarpeen mukaan useampaan kertaan. Koko projektin ajan ryhmällä oli merkittävä rooli myös vertaistuen kannalta. Työntekijät hyödynsivät toistensa kokemuksia ja ideoita oman toimintansa kehittämässä.

Forssassa kuntouttavan työtoiminnan ryhmä toimi suurimman osan projektin toiminta-ajasta non-stop periaatteella. Kun sopiva työtoiminnan tarpeessa oleva henkilö löytyy, voi hän aloittaa ryhmässä vaikka heti seuraavana päivänä.

Aluksi ryhmä toimi yhdessä vuorossa ja vain neljä tuntia. Työt jäivät kesken ja ryhmä mahdollisti paikan vain noin 18 asiakkaalle. Syksyllä 2011 ryhmä siirtyi isompiin tiloihin ja kahteen vuoroon. Näin mahdollistui myös pidemmän päivän tekeminen. Ajatus kahteen vuoroon siirtymisessä oli se, että töitä tehtäisiin koko päivä, eivätkä työt seisahtuisi aina puoleen päivään. Aamu- ja iltavuorot ovat myös lähempänä työelämää, missä usein tehdään vuorotyötä. Ryhmän sijainti muuttui myös töiden kannalta otollisemmaksi, lähemmäksi varastoa ja työnjohtajia, jotka töitä antavat. Uusien toimintatapojen myötä myös asiakkaiden määrä nousi huomattavasti. Tämä muutos ryhdisti ryhmän toimintaa huomattavasti. Alkujaan oli tarkoituksena sisällyttää toiminnalliset menetelmät mukaan kuntouttavaan työtoimintaan. Pienessä ryhmässä toiminnallisia pystyi vielä jotenkin toteuttamaan, mutta ryhmän siirryttyä isompaan työhalliin, eivät puitteet olleet kovin hyvät toiminnallisille tehtäville. Ryhmä koostui myös suurimmaksi osaksi miehistä, joille tällainen työskentely ei ole luonnollista. Siihen heitä ei pakotettu koska se ei palvelisi asiakasta. Kuntouttava elementti Aktiivissa oli työ, joten töiden lisääntyttyä, vähäininkin toiminnallisiin menetelmiin keskittyminen jäi.

Koska projektin aikana ryhmäkoko kasvoi niin suureksi, tuli tarpeelliseksi pohtia myös asiakkaiden

kerääminen niin, että heitä aloitaisi yhtä aikaa useampi. Näin voitaisiin ryhmäytymisestä tulevaa tukea käyttää apuna.

Forssan kaupunki kokosi vuoden 2010 alusta työllistämiseen ja työllistämisen edistämiseen liittyvät toiminnot yhdeksi kokonaisuudeksi työllisyyden palvelujen palvelualueelle. Samalla todettiin, että työllisyyden parantamistoimenpiteitä valmistelevien tulee pitää tiiviisti yhteyttä keskenään. Näin ollen kaupunki asetti vuosille 2011–2012 työllisyysasioiden toimikunnan, jonka tarkoitus oli seurata nykyisten työttömyyden vähentämistoimenpiteiden onnistumista ja koordinoida niitä sekä ottaa käyttöön uusia toimenpiteitä. Työllisyysasioiden toimikunta koettiin hyväksi työkaluksi työllisyyden hoidon palvelualueella ja sen toimintaa päätettiin jatkaa.

Salossa projektiin tuleva ensimmäinen ryhmä oli siis pilotoinnin johdosta tuttu työntekijälle jo ennen varsinaisen projektin alkamista. Yksilöohjausta päästiin aloittelemaan kesäkuussa 2010.

Saman vuoden syksyllä aloitettiin uusi kuntouttavan työtoiminnan ryhmä, joka kokoontui edellisen ryhmän tavoin kerran viikossa 4 tuntia kerrallaan. Osa ryhmäläisistä oli uusia ja osa jatkoi vanhoina ryhmäläisinä. Ryhmätoiminta kehittyi siten, että vuonna 2011 lisättiin ryhmätoimintaa 2 kertaa viikossa, koska huomattiin, että asiakkaat hyötyvät useammasta ryhmäkerrasta viikon aikana. Samalla otettiin käyttöön Komppi-projektissa kehitetty alkuhaastattelulomake, joka helpotti osaltaan asiakkaiden erityispiirteiden huomioimista. Projektissa on otettu käyttöön myös koko Salon alueen kuntouttavan työtoiminnan paikoissa kuntouttavan työtoiminnan arviointilomake, jonka täyttävät sekä asiakas että ohjaaja. Arviointilomaketta tehdään säännöllisin välein ja se myös käydään läpi asiakkaan, ohjaajan ja työnsuunnittelijan kanssa. Syksyn 2011 aikana on tehty yhteistyötä myös A-klinikan kanssa, jonka ohjaajan vetämä sosiaalipedagoginen hevostoimintaryhmä kokoontui koko syksyn ajan.

Luonnollisena yhteistyötahona on ollut Salon seudun työvoimanpalvelukeskus ja TE-toimisto, koska ryhmään tulevat asiakkaat ovat tulleet sosiaalityöntekijän / -ohjaajan lähettäminä. Projekti on toiminut TYP:in alaisuudessa ja käytännössä myös sijainnut TYP:in kanssa samoissa tiloissa. Näin ollen yhteistyö TYP:in kanssa on ollut hyvää ja saumatonta. Yhteistyötä on tehty myös TYP:in työnsuunnittelijan kanssa kokoamalla kuntouttavan työtoiminnan ohjaajien perehdytyskansiota.

Yhteistyötä on tehty myös Salon Mielenterveysseuran Kriisikeskus Etapin kanssa, jolta tilattiin kuntouttavan työtoiminnan ohjaajille suunnattu koulutuskokonaisuus. Suppeampaa kuntouttavan työtoiminnan ohjaajien koulutusta järjestettiin myös Kalliolan settlementin kuntouttavan työtoiminnan ohjaajille.

Lisäksi yhteistyökumppanina on ollut A-klinikka sosiaalipedagogisine hevosryhmineen, kaupungin liikuntatoimi, seurakunta jne. Projektille perustettiin lisäksi oma projektitiimi, jonka oli tarkoitus kokoontua noin kerran kuukaudessa.

Salossa siis kerättiin yhteen useita toimijoita saman katon alle ns. Waltti-taloon. Yhteistyö talon muiden toimijoiden kanssa oli tarpeen, sillä Salon osahankkeessa tapahtui eniten työntekijävaihdoksia, yhteensä kolme kertaa. Tämä asetti omat haasteensa, sillä Salo oli ainoa osahanke, johon oli mitoitettu vain yksi työntekijä. Lahdessa ja Forssassa yhteisresurssi oli yksi työntekijä, mutta se oli jaettu kahden työntekijän kesken. Vain Porvoossa oli mitoitettu kaksi työntekijää, mutta siinäkin tapahtui useampia vaihdoksia

projektin aikana.

Lahdessa yhteistyö painottui lähettävään tahoon, koska projektin tavoitteet huomioiden oli tärkeää saada projektin piiriin ne henkilöt, jotka hyötyvät työkykyarvioinneista. Käytetyt menetelmät ovat työläitä ja niistä tulisi saada lisäarvoa, sillä niiden käytettävyys kuntouttavassa työtoiminnassa oli yksi osahankkeen ydinajatuksista. Yhteistyötä tehtiinkin tiiviisti. Lähettävän tahon kanssa mallinnettiin sitä, miten tieto arvioinneista saadaan välittymään eteenpäin ja hyödynnettyä. Samalla saatiin palautetta siitä, miten näiden menetelmien käyttö heidän näkökulmastaan edistää toiminnan laatua ja vaikuttavuutta.

Myös ryhmätoimintoja kehitettiin yhteistyössä lähettävän tahon kanssa. Toteutusta muokattiin tarpeen mukaan ja projektin viimeisenä vuonna kehitettiin myös kokonaan uusi ryhmätoiminnan muoto. Ryhmätoiminnat olivat se kuntouttavan työtoiminnan muoto, jota kaikki osahankkeet lähtivät yhtenä toiminnan elementtinä kehittämään. Tässä projektissa saatiin ryhmiä kehitettyä sekä elämänhallinnan että työllistymisedellytysten parantamisen näkökulmasta ja siksi ne olivatkin kaikille luonteva osa toiminnan kehittämistä. Niille asiakkaille, joille ryhmässä oleminen on esim. sosiaalisten pelkojen vuoksi hankalaa, räätälöitiin toiminnat oman tilanteen mukaan, vähitellen totuttaen ja rinnalla oli tukena ja rohkaisuna yksilövalmennus tai ryhmässä olemisen ajan vähittäinen lisääminen. Nämä onnistumiset yksittäisten asiakkaiden kannalta ovat heille merkittäviä, vaikkakin etenemisen kannalta tämä voi olla hyvin pitkä ja vaativa prosessi.

Lahdessa projektin kokonaisuuden kannalta oleellista oli yhteistyö Tuoterenga sisällä työskentelevien työ- ja yksilövalmentajien kanssa. Jo työkykymenetelmien käyttö edellytti työtehtävien vaativuuksien profiloitua. Tämä oli huomattavasti arvioitua hitaampaa ja vaativampaa työtä.

Organisaation sisäisen yhteistyön kannalta merkittävin asia oli vuoden 2011 aikana toteutetut asiakasohjauksen ja tuotannon ja valmennuksen yhteensovittamisen koulutukset. Nämä toteutettiin VATESin osahankkeen kautta. Koulutuksen tarkoituksena oli tehdä näkyväksi Tuoterenga valmennusprosessit suhteutettuna organisaation toimintaympäristöön. Koska valmennukseen osallistui eri työntekijäryhmiä, saatiin kokonaisvaltainen kuva valmennuksesta. Tätä hyödynnettiin tekemällä laadukkaan valmennuksen kirjallinen opas ja tätä hyödynnetään projektin jälkeenkin koko organisaation sisäisessä laatu työssä.

Porvoossa ostopalveluryhmät ovat olleet tiivis ja tarpeellinen osa kuntouttavaa työtoimintaa Päivätoimintakeskuksessa. Nämä ryhmät ovat olleet suosittuja sekä tuottaneet hyvää tulosta asiakkaiden elämänhallintaan liittyen. Ostopalveluryhminä ovat toimineet LogoArt kuvataideterapia, Naisten keskusteluryhmä, Miesten toiminnallinen ryhmä, Rentoutusryhmä, Suomen kielen ryhmä maahanmuuttajille, Tuunaten ja taitaen -ryhmä, Kokaten ja kuuraten -ryhmä (sisälsi hygieniapassikokeen) ja Kundaliinijooga.

Kolmannen sektorin toimijat ovat valikoituneet toimintaan tukemaan asiakkaiden tarpeita. Osan kanssa tehtiin tiivistä yhteistyötä ja osalle tarjottiin mahdollisuus tilojen hyödyntämiseen. Päivätoimintakeskuksen asiakkaat ovat hyötynet näiden yhdistysten tarjoamista palveluista.

Porvoon kaupungin puolelta yhteistyökumppaneina on toiminut palvelutalo, jossa ulkoilutettu vanhuksia sekä kaupungin liikuntatoimi. Edupolin järjestämän Opin Ovi- hankkeen neuvontapisteestä pidettiin infotilaisuuksia Päivätoimintakeskuksen asiakkaille. Neuvontapisteestä asiakkaat saivat apua ja tukea mm. oppisopimukseen liittyviin kysymyksiin, koulutuspaikkojen löytämiseen ja työllistymiseen liittyen. Elämänlanka- hankkeen koulutautuvat kokemusasiantuntijat pitivät infotilaisuuden toiminnastaan Päivätoimintakeskuksessa ja kertoivat asiakkaille, miten on mahdollista hyödyntää kokemusasiantuntijoiden palveluja.

Päivätoimintakeskuksen yhtenä painotuksena on tekstiilihuolto. Tekstiilihuollon pyykit, silitettävät ja korjattavat työvaatteet tulevat ulkopuolisilta yrityksiltä sekä kaupungin muilta kuty-toimijoilta. Tätä yritys yhteistyötä tehtiin eri yrityksen sekä puuverstaan ja TYPin kanssa.

Päivätoimintakeskus järjesti asiakkaille erilaisia teemaluentoja projektin aikana. Ohjaajien ammatillista täsmäosaamista kehitettiin projektin aikana. Projektissa on ollut mukana aikuissosiaalityön opiskelijoita. Toiminnasta tehtiin myös yksi opinnäytetyö. Myös Forssan ja Salon osahankkeista on tullut erilaajuisia opinnäytetöitä projektin omien työntekijöiden tekeminä.

Projekti päättyi kokonaisuutena vuoden 2012 lopussa. Rahoittajan kanssa käytyjen neuvottelujen tuloksena Salon ja Porvoon osahankkeet jatkoivat jäljellä olevalla rahoituksella vielä kesäkuun 2013 loppuun asti ja VATES koordinaattorina elokuun 2013 asti. Porvoole ja Salolle määriteltiin rahoittajan taholta ne osa-alueet, joiden kehittämistä ne edelleen jatkaisivat. Perusteluna olivat ne teemat, joilla oli erityistä valtakunnallista kiinnostavuutta koko kuntouttavan työtoiminnan kehittämisen kannalta.

Salossa painopisteeksi valittiin työtoiminnan ohjaajien koulutuksen ja vertaistuen kehittäminen. Kehitystyötä on tehty yhdessä Salon Mielenterveysseuran Kriisikeskus Etapin, TYP:in ja VATESin kanssa. Näitä koulutuksia järjestettiin projektin aikana yhteensä kolme ja niiden sisältöä muokattiin ja kehitettiin jokaisen kokonaisuuden jälkeen. Toisen koulutuksen yhteydessä tehdyssä kyselyssä tuli ilmi ohjaajien suuri tarve saada perustason tietoa psyykkisistä sairauksista, päihdeongelmista jne. ja näiden vaikutuksesta asiakkaiden ohjaamisen käytäntöihin. Tähän tarpeeseen Komppi-projekti ja Kriisikeskus Etappi vastasi asiakaslähtöisesti lisäämällä koulutuksen sisälle Mielenterveyden Ensiapu2-koulutuksen (MTEA2). Kuntouttavan työtoiminnan ohjaajat saavat siis koulutuksesta myös MTEA2-todistukset.

Porvoon erityisalueena oli yhteistyön kehittäminen kolmannen sektorin kanssa. Tämä laajenikin viimeisen toimintavuoden aikana huomattavasti. Toimintaan saatiin mukaan lisää kolmannen sektorin toimijoita ja tätä kautta niiden muut palvelut tulivat myös päivätoimintakeskuksen asiakkaiden ulottuville. Tämän lisäksi yhteisiä toimintoja tiivistettiin tilankäytön avulla, yhteisillä retkillä, avoimien ovien toiminnan organisoinnilla jne.

Työn- ja vastuunjako yhteistyökumppaneiden kesken

Työn- ja vastuunjako kumppaneiden kesken oli luontevaa, sillä tämä organisoitiin projektiryhmän sisällä. Tässä oli VATESilla keskeinen rooli, sillä koordinaattorina VATESilla oli vastuu koko hankkeen etenemisestä kohti yhteistä tavoitetta. Projektiryhmä tarkasteli kunkin osahankkeen sisäistä yhteistyötä ja ideoi siihen uusia tapoja. Ryhmän ja erityisesti projektipäällikön tehtävänä oli turvata tiedon ja tulosten kaksisuuntainen viestintä projektista valtakunnalliseen kehittämistyöhön ja sieltä ideoiden tuominen osahankkeiden tietoon.

Kansainvälinen yhteistyö

Projektissa ei tehty kansainvälistä yhteistyötä lukuun ottamatta Ruotsiin suuntautunutta opintomatkaa. Matkalla osallistuttiin tuetun työllistämisen seminaariin sekä tutustuttiin paikallisten toimijoiden toimintaan.

6. JULKISUUS JA TIEDOTTAMINEN

Projektin yhteisiä nettisivuja on päivitetty säännöllisesti. Sieltä löytyvät tiivistelmät tärkeimmistä tapahtumista, niissä olleista materiaaleista ja esityksistä, projektin tiedotuslehdet sekä linkit osatoteuttajien omille sivuille. Myös ohjausryhmän työskentely on kuvattu sivuilla. Hankkeen materiaalit säilyvät VATESin sivustolla vielä projektin päättymisen jälkeen.

Projekti osallistui vuosittain eri alan seminaareihin ja tapahtumiin (mm. TerveSOS, Kuntamarkkinat, Sosiaalialan Asiantuntijapäivät). Projekti on vuosittain ollut edustettuna VATESin omissa päätapahtumissa. Projektia on esitelty muiden hankkeiden tilaisuuksissa. Osahankkeissa on käynyt vieraita tutustumassa käytännön toimintaan ja osahankkeilla on ollut omia tilaisuuksia ja työllisyyden hoitoon liittyviä tempauksia.

Projektilla oli yhteinen loppuseminaari. Tätä varten tuotettiin toimintaa ja asiakkaiden kertomuksia esittelevä dvd, jota on esitetty julkisesti alan tapahtumissa ja seminaareissa, myös projektin päättymisen jälkeen. Projektista tehtiin ylimääräinen raportti komissiolle TEMin pyynnöstä esimerkkinä kiinnostavasta projektista. Projektin näkyvyyttä paransi huomattavasti myös loppupuolella ja projektin päättymisen jälkeenkin jatkuva valtakunnallinen laatutyö (käsikirja, laatukriteerit ja -suositukset, STM työryhmä). Tätä kautta kuntouttavan työtoiminnan laadullinen kehittyminen on siirtynyt myös meneillään olevaan lainsäädäntötyöhön (SHL, TEOS-työryhmä).

Loppuseminaari sai hyvin näkyvyyttä ja VATESin kannalta siellä oli paljon sellaisia osallistujia, jotka eivät aiemmin ole tilaisuuksissa olleet ja näin he saavat jatkossakin VATESista tietoa siitä, miten kuntouttavan työtoiminnan kehittäminen etenee.

6.1 Projektin mahdollinen internet-osoite

<http://www.vates.fi/tyollista.projekti>

7. ONGELMAT JA SUOSITUKSET

Projektissa ei ole ilmennyt isoja ongelmia, jotka olisivat edellyttäneet merkittäviä muutoksia projektin tavoitteisiin tai toimintaan. Projektin aloittaminen hieman viivästy ja kolmen hankkeen yhteen sovittaminen tuotti alussa hieman hankaluuksia. Osalla toiminnan käynnistäminen viivästy hiukan käytettävissä olevien tilojen vuoksi tai soveltuvien tilojen remontoinnin vuoksi. Aikataulua saatiin melko hyvin kirittyä kiinni projektin aikana. Jonkin verran ilmeni myös hallinnollisia ongelmia lähinnä rahoitusrakenteessa ja riittävässä resursseissa varsinkin projektin alkupuolella. Projektin lopussa hankekuntien muuttunut taloudellinen tilanne asetti omat haasteensa toiminnan jatkuvuudelle verrattuna projektin alkuperäiseen suunnitelmaan.

Ongelmat projektin toteutuksessa

Paikallisesti eri osahankkeiden ongelmista voidaan todeta, että jonkin verran jouduttiin alkuperäisiä suunnitelmia muokkaamaan. Tässä kuitenkin lähdettiin kaikkien osalta liikkeelle niin, että joustetaan organisaation käytännöistä ja tavoitteista ja pyritään korjaamaan toimintoja asiakkaiden tarpeita paremmin palveleviksi.

Salossa mukaan tuli mm. kaupungin tukiasuntojen kotikäynnit, jotka ensin tuntuivat ulkopuolisilta projektin tavoitteisiin nähden. Myöhemmin tämä osoittautui kuitenkin oikeaksi ratkaisuksi, sillä nämä käynnit toimivat hyvin poluttamisen apuna, kun asiakkaat tarvitsevat vahvempaa tukea. Kuntouttavan työtoiminnan ohjaajien koulutus katsottiin erittäin tarpeelliseksi, sillä kaikki ohjaajat ovat määräaikaista. Puitteita ei kuitenkaan saatu järjestymään toivotulla tavalla ja koulutuksen toteutustapaa jouduttiin muokkaamaan useaan otteeseen. Puolivälissä asiakkaiden ohjautuminen ontui monesta eri syystä; asiakkaat eivät saapuneet paikalle ja TYPissä oli resurssipulaa. Alueellisen toiminnan aloittaminen viivästy ohjaajapulan vuoksi.

Forssassa toiminnallisten menetelmien käyttö jäi huomattavasti suunniteltua vähäisemmäksi. Lahdessa piti kohderyhmää ja toiminnan painopistettä muokata. Porvoossa ongelmaksi osoittautui alkuvaiheessa muiden järjestöjen sitoutuminen sekä avoimien ovien toiminnan nivominen osaksi päivätoimintakeskuksen toimintaa.

Hyvin moni toiminnallinen viive tai ongelma johtui siitä, että löytyikin huomattavasti enemmän asiakkaita, joille tämä toiminta oli tarpeen tai vielä yleisempänä syynä, että asiakkaat olivat vielä paljon huonommassa kunnossa tai kauempana työmarkkinoilta kuin alun perin arveltiin.

Suosituksia projektien toimeenpanon kehittämiseksi

Projektissa yllätti varautumisesta huolimatta se, millaisia ja kuinka paljon apua ja tukea tarvitsevia asiakkaita

kunnissa oli, vaikka työtä oli jo aiemmin suunniteltu. Tämä kuvastaa hyvin valtakunnallista tilannetta ja kuntouttavaan työtoimintaan kohdistuvia paineita. Kuntouttavassa työtoiminnassa on enenevässä määrin paljon erilaista moniammatillista tukea ja /tai sosiaalista, kokonaisvaltaista kuntoutusta tarvitsevia asiakkaita. Toisaalta hyvä esimerkki tilanteen elämisestä koko ajan tulee Forssasta, jossa projektin alussa ja lopussa oli mukana hyvin erilaisessa tilanteessa olevia asiakkaita ja tämä edellytti aivan toisenlaista toimintaa. Kaiken taustalla oli muutaman ison työntäjän toiminnan loppuminen paikkakunnalla ja kun muita palveluita tai töitä ei ollut riittävästi tarjolla, päätyivät he vaihtoehtojen puutteessa kuntouttavaan työtoimintaan Aktiiviin.

Porvoossa nousi esiin monipuolisen ohjausosaamisen tarve, koska toimintaan suuntautui asiakkaita, jotka ovat jääneet syystä tai toisesta muiden palvelujen ulkopuolelle. Kyseeseen voi tulla esim. ulkopuolisten ohjaajien tarve silloin, kun on kyse suljetusta ryhmästä ja esille voi nousta syviä tunteita. Tällöin voi olla vaikea saada aikaan hyviä tuloksia, jos päivätoimintakeskuksen omat ohjaajat toimivat yhtä aikaa monessa roolissa.

Yhteisesti voidaan todeta, että resurssien jatkuvuus on erityisen merkittävää tilanteissa, jossa asiakkaiden luottamuksen saavuttaminen vie aikansa - varsinkin niiden asiakkaiden kohdalla, jotka jo ovat olleet pitkään eri palveluissa. Asiakkailla saattaa olla takanaan paljon aktivointisuunnitelmia ja erilaisia toimenpiteitä ja ongelmat voivat aktivoitua jakson aikana, kun niiden selvittelyyn löytyy tila ja aika. Pitkäjänteisyyden tarve nousee kaikin tavoin esiin, samoin systemaattisen työskentelyotteen. Kohderyhmä on hyvin heterogeeninen ja paineita on jatkuvaan toimintojen monipuolistamiseen. Asiakasmäärän kasvun rinnalla tämä asettaa isoja haasteita kunnille.

8. PROJEKTIN TULOKSET

Projektin tavoitteiden ja tulosten arviointiin vaikuttaa se, että hankekunnista kaksi kehitti jo olemassa olevaa toimintaa ja kaksi rakensi toimintoja alusta asti. Myös välittömässä toimintaympäristössä oli samansuuntaiset erot. Toimintaansa edelleen kehittävät yksiköt ovat molemmat työkeskusympäristöjä, joissa tehdään omaa tuotantoa ja/tai alihankintaa, kun taas toimintaansa rakentavat yksiköt toimivat matalan kynnyksen yksikköjen periaatteella. Tämä antoi projektin sisällä hyvän vertailukohdan ja toi lisäarvoa laajempaan keskusteluun kuntouttavan työtoiminnan perusluonteesta.

Yleinen arvio tavoitteiden toteutumisesta ja tärkeimmistä tuloksista

Kehittämisprojektin luonteen mukaisesti oli tavoitteena kehittää kullekin paikkakunnalle/seudulle toimiva malli, joka pystyisi joustavasti palvelemaan erityyppisiä asiakkaita. Vaikka kahdella osahankkeella toimintaa oli ollut jo ennen projektia, oli sitäkin tarpeen ennen kaikkea jäntevöittää ja systematisoida. Projektin avulla on kaikille osahankkeille tullut lisää tietoa ja ymmärrystä kuntouttavan työtoiminnan järjestämisen tavoista, hyödyistä ja haasteista ja se on avannut uusia mahdollisuuksia myös verkoston toiminnalle. Osahankkeet ovat kukin onnistuneet alueillaan nostamaan kuntouttavan työtoiminnan asemaa ja arvostusta. Projektin aikana löytyi uusia toimintaa tarvitsevia kohderyhmiä, jotka ovat tähän mennessä olleet ilman riittäviä palveluja.

Asiakasmäärissä jäätin jonkin verran tavoitteista, mutta toiminta on ollut alussa arvioitua monipuolisempaa. Tämä heijastuu esim. projektin seurantalomakkeeseen monella tavalla.

Projektissa ei tullut niin paljon siirtymiä kuin alussa arvioitiin mm. asiakkaiden moniongelmaisuuksien johdosta. Ajoittain ohjautuminen projektiin ontui, tämä vaati jatkuvaa ja toistuvaa tiedotusta. Vaikka kohderyhmän valikoitumisessa oli hyvä mahdollisuus huomioida asiakkaiden tarpeet eikä toimintamuotoja lyöty tarkasti lukkoon ennen projektia, näkyivät silti kuntien paikkojen puute projektin suuntaan. Yksi projekti sisältää rajalliset resurssit eikä sillä ole mahdollista vastata kaikkiin mahdollisiin tarpeisiin eikä paikata muita palvelupuutteita. Kuntouttava työtoiminta ei yksin riitä ratkaisemaan ongelmia, jos jatkopolkujen rakentaminen ontuu sopivien vaihtoehtojen puuttuessa. Mukaan tulevia organisaatioita oli myös arveltua vähemmän, johtuen esim. kolmannen sektorin alkuvaiheen suunniteltua ohuemmasta roolista (lähinnä Porvoon kohdalla).

Toiminnan monipuolisuus taas näkyy seurannassa muiden henkilötyöpäivien tavoitteen todella reilusta ylittymisestä. Lomake ei aivan parhaalla mahdollisella tavalla palvellut tämän tyyppistä projektia.

Projektissa aloitti yhteensä 325 asiakasta, joista 154 oli naisia. Noin puolet projektin asiakkaista oli 25-44-vuotiaita. Kaikki projektin asiakkaat olivat aloittaessaan työttömiä, 249 heistä pitkäaikaistyöttömiä. Valtaosa asiakkaista oli saanut vain perusasteen koulutuksen. Maahanmuuttajia projektissa aloittaneista asiakkaista oli 3, vähemmistöihin kuuluvia kuusi, vammaisia henkilöitä yksi ja muuten heikossa työmarkkina-asemassa olevia 59.

Kesäkuun 2013 loppuun mennessä projektin oli päättänyt 140 ja keskeyttänyt 68 henkilöä. Muut projektissa aloittaneet asiakkaat jatkoivat sen jälkeen edelleen kunnan järjestämässä kuntouttavassa työtoiminnassa. Työelämään projektin asiakkaista eteni 18 henkilöä, 7 avoimille työmarkkinoille ja 11 muualle kuin avoimille työmarkkinoille. Projektin päättäneistä tai keskeyttäneistä 208 asiakkaasta 105 oli projektin jälkeen edelleen työttömänä ja 17 työelämän ulkopuolella.

Omien organisaatioiden henkilöstön ammatillisen ohjausosaamisen kasvattaminen oli yksi projektin tavoitteista, mutta myös sen näkyväksi tekeminen seurantalomakkeen avulla osoittautui ongelmalliseksi. Koulutusta ja valmennusta sai kuitenkin useita kymmeniä Tuoterengkaan ja Salon kaupungin omaa ohjaushenkilöstöä. Ohjausosaamisen näkyväksi tekeminen prosessin kaikissa vaiheissa onkin osoittautunut yhdeksi olennaisimmista tuloksista ja keskustelun aiheista myös valtakunnallisella tasolla. Asiakkaiden taustat ovat yhä heterogeenisempiä ja ne aiheuttavat ohjaavalle henkilöstölle hyvin erilaisia osaamisvaateita. Käytännössä tämä tarkoittaa melkoista tasapainoilua toimintojen organisoinnin näkökulmasta. Yhtenä haasteena tuntuu olevan, miten ratkaistaan ohjaajien kasvava täsmäosaamisen toive verrattuna aiemmin mainittuun seikkaan, eli kuntouttava työtoiminta ei voi yksinään vastata haasteisiin, vaan kuntien muiden sosiaali- ja terveystalouden kirjo ja kehittäminen tulisi kulkea rinnakkain kuntouttavan työtoiminnan kanssa - jo nykyisen lainkin perusteella. Kriittisiä kommentteja kuulee paljon siitä, miten kuntouttavasta työtoiminnasta on riski muodostua jonkinlainen patenttiratkaisu hyvin erilaisiin tilanteisiin.

Osahankkeittain eriteltyinä tuloksista voidaan luetella mm. seuraavia:

Salossa uudenlaisen toiminnan rakentaminen ja kehittäminen sekä Waltti-talon konseptin luominen, yhteistyöverkoston luominen, mikä projektin alussa oli melko löyhä eivätkä toimijat juuri tienneet toistensa tekemisistä. Koulutusmallin rakentaminen ohjaajille, mikä sisältää sekä koulutuksellisia että vertaistuen elementtejä. Projektin aikana on kehitetty alueellista toimintaa sekä palveluvalikkoon on tuotu intensiivisen yksilövalmennuksen malli.

Forssassa verkoston laajentuminen on tuonut lisää vaihtoehtoja ja lisää kuntouttavan työtoiminnan paikkoja. Ohjauksen systematisoituminen on lisännyt vaihtuvuutta, joten asiakkaat pääsevät nyt eteenpäin aiempaa helpommin ja nopeammin. Työvälineitä on yhtenäistetty ja kuntouttavalla työtoiminnalla on aiempaa selkeämpi ja tunnustetumpi paikka koko työllisyyden hoidossa, sen arvostus on noussut.

Lahdessa IMBA/Melba-menetelmät toivat hyötyä asiakkaan tilanteen dokumentointiin ja jatkon suunnitteluun. Ratkaisukeskeisen työtavan ansiosta päästiin keskittymään enemmän asiakkaan vahvuuksiin. Arviointien avulla on mahdollisiin ongelmiin voitu pureutua aikaisemmin ja tehokkaammin. Saatiin rakennettua uusia ryhmätoimintoja, jotka soveltuvat hyvin asiakkaiden tarpeisiin ja tähän toimintaympäristöön. Keskeinen tulos liittyi asiakasohjauksen, tuotannon ja valmennuksen yhteensovittamiseen työkeskusympäristössä. Tämä tulos on jäänyt vahvasti elämään myös projektin jälkeen. Koulutuksen olennaisia oivalluksia oli järjestää se kaikille - sekaryhmäperiaatteella, jotta yhteinen asiakas ja hänen hyväkseen toimiminen tulisi näkyväksi tehtävästä riippumatta. Tämä työskentely tuki samalla organisaation omaa perustehtävää.

Porvoossa sosiaalisen kuntoutuksen ideologian hyödyntäminen osana kuntouttavaa työtoimintaa on tuonut ulottuvuuksia valtakunnalliseen keskusteluun, nyt kun sosiaalihuoltolaki on uudistettavana. Asiakaslähtöisellä ja yhteisön tukeen vahvasti perustuvalla työotteella on saatu asiakkaat sitoutumaan toimintaan ja heitä on saatu ottamaan vastuuta omasta elämäntilanteestaan.

VATESin näkökulmasta oleellisinta on ollut sen oman kohderyhmän problematiikan näkyväksi tekeminen perinteisesti vain pitkäaikaistyöttömyyteen keskittyvään toimintaan. Asiakkailta on taustalla paljon fyysisiä rajoitteita, vammoja, jotka heijastuvat asiakkaan kokonaistilanteeseen - ei vain hänen virallinen työmarkkinastatuksensa.

Kuntouttavaa työtoimintaa on paljon kritisoitu - me pyrimme projektissa keskittymään toiminnan luomisiin mahdollisuuksiin, ei esteisiin tai siihen liitettyihin sanktioihin.

Yhteisesti voidaan todeta, että vaikka määrällisissä tavoitteissa jäätiin jälkeen, laadusta ei haluttu tinkiä. Emme halunneet tämän takia lisää epäonnistuneita siirtymiä asiakkaille, vaan että heidän kokonaisvaltainen tilanteensa tulisi huomioiduksi ja asiakkaan ääni kuulluksi. Osahankkeissa myös asiakkaat itse osallistuivat toimintojen suunnitteluun ja he olivat itse mm. järjestämässä erilaisia tutustumiskäyntejä. Asiakkaille on annettu mahdollisuus ja myös vastuuta toimintojen kehittämisestä varsinkin matalan kynnyksen paikoissa ja tämän avulla asiakkaat voivat kehittää omia vahvuuksiaan.

Vaikutukset eri kohderyhmiin, esimerkiksi

- työttömiin
- työssä oleviin
- muihin välittömiin kohderyhmiin
- välillisiin kohderyhmiin

Projekti laajensi ennen kaikkea hankekuntien keinovalikoimaa toteuttaa kuntouttavaa työtoimintaa, lisäsi paikkoja, monipuolista paikkoja, tiivisti viranomaisien ja muiden toimijoiden yhteistyötä. Sellaiset asiakkaat, joilla on ollut vaikeuksia kiinnittyä palveluihin, ovat yksilöllisen ohjauksen kautta saaneet lisää valmiuksia, tietoa omasta tilanteestaan ja tukea jatkosuunnitelmiin, tavoitteiden realisointia jne. Ammattilaisten ymmärrys toiminnan luonteesta on kasvanut ja se on tuonut uusia mahdollisuuksia yhteistyöhön ja ammattitaidon kasvattamiseen.

9. PROJEKTIN INNOVATIIVISUUS

Projektin innovatiivisuus keskittyy kehitettyihin malleihin ja työskentelytapoihin, sillä varsinaisia etukäteen määriteltyjä, yksittäisiä uusia kehitettäviä asioita tai esim. tietynlaisten ryhmien kehittämistä ei projektissa ollut.

Uudet menetelmät ja sisällöt projektin toimeenpanossa, uudet yhteistyörakenteet jne.

Projektin työntekijöistä koostuvan ryhmän tiivis vuorovaikutus on ollut yksi onnistumisen osatekijöistä. Haastava työ, jota tehdään paljon yksin, laajat verkostot - kaikki yhdessä tuovat tarpeen vuorovaikutukselliselle pohdinnalle, jossa voi tuoda esiin oman paikkakunnan haasteita, erilaisia asiakastilanteita, vaihtaa kokemuksia ja ideoita, saada tukea ja vahvistusta omalle tekemiselleen. Varsinkin projektin alkuvaiheessa työntekijät toivat esiin oman epävarmuuden siitä, onko tekemässä oikeita asioita. Ryhmä ei myöskään jumittunut yhteen työtapaan, vaan arvioi ja kehitti omia yhteisiä toimintatapojaan. Koko ryhmä osallistui sisällön tuottamiseen ja käytännön organisointiin. Malleja ja ideoita sovellettiin rohkeasti ja nopeasti muista hankkeista tai projektin ulkopuolelta kuulluista esimerkeistä. Jatkuva ryhmässä ollut "sisään ja ulos projektista" - työote oli selvästi oikea ratkaisu. Asioista voitiin koko ajan keskustella sekä paikallisesta että valtakunnallisesta näkökulmasta.

Projektin puolivuositteiset työkokoukset, jotka pidettiin vuorotellen eri hankepaikkakunnilla, mahdollistivat kunkin oman sidosryhmäverkoston saamisen helpommin mukaan käytännön kehittämistyöhön. Työkokoukset päätettiin pitää teemoiltaan simuloiden asiakkaan etenemistä prosessissa lähtien liikkeelle kuntouttavan työtoiminnan yhteisen määrittelyn täsmentämisestä päätyen arviointiin ja juurruttamiseen.

Mitä uutta kehitettiin, esim. tuotteet, toimintatavat, palvelut

Kaikissa osahankkeissa syntyi paikallinen kuntouttavan työtoiminnan malli, joka toi uusia palveluja kuntien valikkoon tälle kohderyhmälle. Salossa syntyi ohjaajien koulutusmalli, Porvoossa sosiaalisen kuntoutuksen laaja hyödyntäminen, Lahdessa tapa, miten työkykyarviointimenetelmiä voidaan hyödyntää kuntouttavassa työtoiminnassa, Forssassa huomattavasti laajempi palvelujen kirjo jne.

10. PROJEKTIN TASA-ARVOVAIKUTUKSET

Projektin yleisenä tavoitteena on ollut kehittää koko kohderyhmälle uusia toimintamuotoja eivätkä tasa-arvokysymykset ole erikseen nousseet keskiöön. Mies-naisnäkökulman lisäksi esim. Porvoossa on kasvanut maahanmuuttajille suunnattu toiminta. Salossa on tullut esiin huomattavasti nuorempien ikäluokkien toiminta verrattuna esim. Forssaan.

Vaikka toiminta pitäisi olla kaikille tarpeeseen perustuvaa ja sitä kautta kaikille samalla tavalla mahdollista, on esim. ryhmätoiminnassa syytä kiinnittää huomioita ryhmän rakenteeseen ja siitä johtuviin seurauksiin. Yhtenä tällaisena alaryhmänä mainittakoon korvaushoidossa olevat, joita oli paljon esim. Forssassa. Tämä edellytti uuden yhteistyön rakentamista päihdehuollon kanssa. Työkuntoisuus sinänsä on yksi elementti, mutta se korostuu sellaisessa ympäristössä, missä työturvallisuus erilaisten käytössä olevien koneiden takia on tärkeää. Tässä tulikin esiin työtoiminnan kehittäminen juuri päihdekuntoutujille, etteivät tämän takia asiakkaat joudu eriarvoiseen asemaan. Yhtenä ratkaisuna tähän ongelmaan syntyi Salossa A-klinikan kanssa yhteistyössä toteutettu sosiaalipedagoginen ryhmä.

Esim. tasa-arvon edistyminen mukana olevissa organisaatioissa

Joissain osahankkeissa on ollut projektia ennen tilanne, että sopivia paikkoja on ollut enemmän joko miehille tai naisille, ja tätä on projektin aikana onnistuttu tasoittamaan.

11. HYVÄT KÄYTÄNNÖT

Mitä hyviä käytäntöjä projektissa kehitettiin

Projekti on kerännyt myös "yllättäviä tuloksia", saavutuksia joita ei osattu odottaa. Näitä kysyttiin ulkoisessa arvioinnissa ja niitä tuotiin esille loppuseminaarissa. Kuntouttavan työtoiminnan ohjaajien koulutusmalli on herättänyt kiinnostusta. Lahdessa ryhmämuotoisen valmennuksen saaminen mukaan pakettiin on tuonut lisäarvoa, sillä aiemmin jaksot aloitettiin yksilöllisesti. Nyt he aloittavat yhtä aikaa ja se edistää ryhmään sitoutumista ja tuo positiivista nostetta asiakkaiden kesken. Forssassakin lähdettiin liikkeelle non-stop-periaatteella, mutta asiakasmäärän kasvaessa sitäkin piti rytmittää. Työkyvyn arvioinnit ja niihin liittyvät koulutukset (VAT, GAS) ovat syventäneet työskentelyä. Forssassa työkyvyn kehittymistä voidaan seurata talon sisällä, sillä ryhmästä on mahdollisuus siirtyä palkkatuelle talon muihin yksiköihin ja tehtäviin.

Projektin päätavoitteena oli kuntouttavan työtoiminnan laadun ja vaikuttavuuden kehittäminen. Tästä syystä osahankkeet kehittivät useita erilaisia arviointi- ja seurantavälineitä laadun kehittämisen tueksi. Näitä kehitettiin sekä menetelmien osalta, lomakkeiden muodossa, kirjallisena ja suullisena. Asiakkailta on joskus vaikea kuvailla omaa tilannettaan ja edistymistään ja siksi tarvitaan useita rinnakkaisia välineitä. Jossain tilanteissa arvioinnin onnistumisen edellytyksenä on luottamuksellisen vuorovaikutuksen syntyminen asiakkaan ja ohjaajan välillä. Aina ei tule uutta mullistavaa tietoa, mutta tällöin olennainen näkökulma on dokumentoida ja tehdä näkyväksi asiakkaan vahvuudet, kokonaistilanne tai osaamisen ja valmiuksien kehittyminen.

Joskus on tarpeen arvioida myös arviointitulosten luotettavuutta. Tämä toteutettiin esim. Lahdessa IMBA- ja Melba-.menetelmien osalta erilaisten kontrollikysymysten ja -haastattelujen avulla. Nämä arvioinnit perustuvat pitkälle asiakkaan omaan arvioon tehtävästä suoriutumiseen ja joissain tapauksissa saattaa olla syytä varmentaa tai tarkistaa tuloksia uusintahaastattelujen avulla. Tämä voi tulla esiin varsinkin mielenterveyskuntoutujien kohdalla, missä mieliala voi vaikuttaa arviointiin. Joissain tilanteissa taas voi olla tarpeen miettiä sanallisen ilmaisun muotoja, jotta niissä yhdistyy ohjaajan näkemys ja asiakkaan ymmärrys omasta tilanteesta.

Porvoosta mainittakoon yhteisöllisyyden vahva rooli työpäivän rytmittämiseksi aamukokouksineen ja työtehtävien jakamisineen ryhmän sisällä. Vastuu, vastavuoroisuus ja käytännön organisointitaidot yms. työelämän pelisääntöihin heijastuvat asiat tulevat harjoitteluun luontevalla tavalla. Sama pätee tiimikäytäntöihin. Tämä on mahdollistanut eriyttävät työtehtävät asiakkaille. Asiakkaat vastaavat uusien asiakkaiden perehdyttämisestä ja osallistuvat tiimien työtehtävien kehittämiseen.

Kaikille osahankkeilla yhteisenä piirteenä oli toimintamallin kehittämisen kautta ennen kaikkea systematisoida, yhtenäistää ja järkevöittää käytäntöjä kuntien sisällä kaikilla tasoilla. Palvelujärjestelmä on hyvin sirpaleinen, joten kaikenlainen yhtenäistäminen joustavuutta unohtamatta otetaan mielellään vastaan.

Miten hyviä käytäntöjä on levitetty tai aiottu levittää

Salon kuntouttavan työtoiminnan ohjaajille kehitetty koulutus toteutettiin pienimuotoisena Kalliolan settlementin matalan kynnyksen paikkojen ohjaajille. Uudet käytännöt ovat levinneet hankekuntien välillä ja siitä eteenpäin muista kunnista tehtyjen tutustumiskäyntien avulla. Projektin työntekijät ovat olleet kertomassa tuloksista ja käytännöistä eri toimialan tilaisuuksissa jo myös projektin päättymisen jälkeen. VATES-säätiö jatkaa omassa toiminnassaan valtakunnallista kehittämistä, tiedottamista ja juurruttamista.

12. TOIMINNAN JATKUVUUS

Mitä pysyvää saatiin aikaan ja kuka vastaa uudesta tai pysyvästä toiminnasta projektin päättymisen jälkeen

Projektisuunnitelmaan kirjattuna tavoitteena oli, että kaikkien osahankkeiden projektissa kehittämät mallit

siirtyvät osaksi omaa toimintaa. Kuntien taloudellinen tilanne muuttui hankkeen aikana ja varsinkin Porvoossa ja Salossa oli vaikeuksia siirtää toimintoja projektin aikana toteutuneessa laajuudessa, sillä kyse oli Forssaa ja Lahtea enemmän uuden toiminnan kehittämisestä. Tätä raporttia kirjoitettaessa kuitenkin näyttää siltä, että projektin aikana kehitetyt toiminnot olisivat siirtymässä kuntien omaksi toiminnaksi, lähes vastavilla tai kokonaan samansuuruisilla resursseilla.

Juurutustyö aloitettiin projektin viimeisessä työkokouksessa, missä "viestikapula" siirrettiin takaisin kunnille ja tehtiin käytännön suunnitelmia siitä, miten työtä milläkin alueella jatketaan. Kuten projektin ulkoisessa arvioinnissa on todettu, ollaan hyvällä tiellä, mutta kovin laajalle projektin ulkopuolelle ei tietoa vielä tuossa vaiheessa ollut levinnyt. Selvästi keskusteluista kuitenkin huomasi, että osaaminen liittyen kuntouttavaan työtoimintaan oli kasvanut ja syventynyt myös hankekuntien välillä.

Mitä voidaan siirtää tai saattaa muiden toimijoiden, esim. pk-yritysten, oppilaitosten tai viranomaisten käyttöön

Salossa kehitetty kuntouttavan työtoiminnan koulutus- ja vertaistukimalli on jo toteutettu pienimuotoisesti Kalliolan settlementin sisällä ja tämä olisi siirrettävissä muihin kuntiin lähes sellaisenaan. Kiinnostusta ja kyselyjä aiheeseen liittyen on jo tullut mm. muiden tilaisuuksien yhteydessä.

Viranomaisten kiinnostuksen kohteena on tällä hetkellä sosiaalihuoltolain uudistamisen takia sosiaalisen kuntoutuksen ja sosiaalihuollon rooli työelämäosallisuudessa. Matalan kynnyksen paikkoja tullaan todennäköisesti tarvitsemaan jatkossa enemmän asiakkaiden moniongelmaisuuksien vuoksi ja silloin Salon ja Porvoon toimintamallit voivat olla hyödynnettävissä. Voidaan olettaa, että työkyvyn arvioinnin lisääntyessä myös IMBA/Melba-menetelmien käytettävyys voidaan arvioida – varsinkin jos menetelmä on ollut jollekin muulle kohderyhmälle jo aiemmin käytössä.

Suunnitelmat tulosten hyödyntämiseksi, onko jo hyödynnetty

Toimintoja on siirtynyt projektin aikana jonkin verran hankekunnasta toiseen. yhtenä esimerkkinä voidaan mainita Forssassa aloitettu matalan kynnyksen toiminta työkeskuksen tiloista erillään oman ohjaajan avulla. Yhteishanke oli siis tässä mielessä hyvä ratkaisu. Aiemmin mainittujen käytäntöjen tai suunnitelmien lisäksi VATES-säätiö toimii edelleen jatkossa kuntouttavan työtoiminnan kehittäjänä osana omaa vaikuttamistyötään ja hankkeen projektipäälliköllä se säilyy osana omaa toimenkuvaa.

13. PROJEKTIN RAHOITUS

Projektin rahoitus suunnitelman * mukaan:

Projektin toteutunut rahoitus:

ESR- ja valtion rahoitus	847 753,00	€	68	%		767 042,09	€	67	%
Kuntien rahoitus	310 602,00	€	25	%		311 633,94	€	27	%
Muu julkinen rahoitus	0	€	0	%		0	€	0	%
Yksityinen rahoitus	81 650,00	€	7	%		73 691,89	€	6	%
Tulot	498,00	€	0	%		498,24	€	0	%
Rahoitus yhteensä	1 240 503,00	€	100	%		1 152 866,16	€	100	%

* Suunnitelma = viimeisin hyväksytty projektisuunnitelma

14. YHTEENVETO PROJEKTIN TOTEUTUKSESTA JA TULOKSISTA

Työllistä välittäen – välitä työllistäen -projektin toteutti neljä osahanketta ja sitä koordinoi VATES-säätiö.

Projektin yleisenä tavoitteena oli kehittää kuntouttavan työtoiminnan laatua ja vaikuttavuutta mm. parantamalla asiakasohjausta koulutusprosessin avulla ja kehittämällä työllistämisyksiköiden toimintaympäristöjä ja työolosuhteita.

Porvoossa tavoitteena oli luoda matalan kynnyksen päivätoimintakeskus, joka tarjoaa kuntouttavaa työtoimintaa palveluihin kiinnittymättömille henkilöille ja kehittää päivätoimintakeskukseen nivoutuvaa viranomaisyhteistyötä. Myös Salossa pyrittiin käynnistämään vahvaa tukea tarjoavaa matalan kynnyksen ryhmätoimintaa ja kehittämään intensiivistä yksilöohjausta. Sen lisäksi Salossa haluttiin koota kuntouttavan työtoiminnan ohjaajista vertaistukiverkosto, jolle tarjottaisiin koulutusta ja mahdollisuudet päästä kehittämään työtoimintaa.

Kun Porvoossa ja Salossa tavoitteet painottuivat matalan kynnyksen ryhmätoiminnan luomiseen, Lahdessa ja Forssassa tavoiteltiin painokkaammin jo olemassa olevan työkeskustoiminnan edelleen kehittämistä. Lahdessa pyrittiin ottamaan käyttöön uusia asiakkaiden toimintakyvyn arviointimenetelmiä ja kehittämään ryhmätoimintaa, tuotannollista työpajatoimintaa ja asiakasohjausta. Myös Forssassa tavoitteena oli kehittää ryhmämuotoista kuntouttavaa työtoimintaa sekä tukea asiakkaiden mahdollisimman nopeaa etenemistä koulutukseen, työhön tai muuhun toimintaan.

Salon osaprojekti tarjosi matalan kynnyksen päivätoimintaa työmenetelminään ryhmätoiminta, yksilökeskustelut ja kotikäynnit, ja Forssan osaprojektissa kuntouttava työtoiminta toteutettiin työvalmennuskeskus Aktiivissa. Lahden osahankkeessa asiakkaiden työtehtäviä ja työkykyä arviointiin IMBA ja Melba -menetelmillä ja heille järjestettiin ryhmätoimintaa sekä elintapaohjausta. Porvoon Päivätoimintakeskus tarjosi matalan kynnyksen päivätoimintaa tiimityöskentelynä, lähiseudun työnantajien palveluna ja erilaisina ryhmätoimintoina. Porvoon hankkeen ohjaajien työssä korostui sosiaalisen kuntoutuksen työote.

Ulkoisen arvioinnin mukaan projektipaikkakunnilla järjestetty pienryhmätoiminta oli joustava ja kynnystä

madaltava toimintamuoto niille asiakkaille, joita haluttiin osallistaa kuntouttavaan työtoimintaan. Hyvänä toimintamallina pidettiin myös yksilöohjaajien jalkautuvia kotikäyntejä, joiden aikana työntekijällä oli mahdollisuus arvioida asiakkaan tilannetta hyvin konkreettisella tasolla. Asiakkaan toimintakyvyn arviointimenetelmät toivat dokumentoinnin myötä hyvin esille työnhakijan ongelmien lisäksi hänen vahvuutensa, jotka usein jäävät huomaamatta.

Asiakkaiden omien arvioiden mukaan arjen hallintaan liittyvät tavoitteet toteutuivat hyvin. Valtaosa asiakkaista koki myös saaneensa tietoa erilaisista vaihtoehdoista, esimerkiksi toimeentulosta ja eläkkeestä. Sen sijaan työhön pääsy toteutui useimpien vastaajien mielestä varsin heikosti.

Salossa onnistuttiin uudenlaisen toiminnan ja Waltti-talon konseptin kehittämisessä ja yhteistyöverkoston luominen. Työtoiminnan ohjaajille rakennettiin koulutusmalli, joka sisältää sekä koulutuksellisia että vertaistuen elementtejä. Projektin aikana kehitettiin alueellista toimintaa, ja palveluvalikkoon tuotiin intensiivisen yksilövalmennuksen malli.

Forssassa verkoston laajentuminen lisäsi vaihtoehtoja ja kuntouttavan työtoiminnan paikkoja. Ohjauksen systematisoitumisen myötä asiakkaat pääsivät etenemään aiempaa helpommin ja nopeammin. Työvälineitä yhtenäistettiin, ja kuntouttavan työtoiminnan rooli työllisyyden hoidossa muotoutui aiempaa selkeämmäksi ja tunnustetummaksi.

Lahdessa IMBA ja Melba -menetelmät auttoivat asiakkaan tilanteen dokumentoinnissa ja jatkon suunnittelussa. Arviointien avulla mahdollisiin ongelmiin voitiin pureutua aikaisemmin ja tehokkaammin. Lahdessa saatiin myös rakennettua uusia ryhmätoimintoja, jotka soveltuivat asiakkaiden tarpeisiin ja työkeskuksen toimintaympäristöön. Keskeinen tulos liittyi asiakasohjauksen, tuotannon ja valmennuksen yhteensovittamiseen työkeskusympäristössä.

Porvoossa sosiaalisen kuntoutuksen ideologian hyödyntäminen osana kuntouttavaa työtoimintaa toi ulottuvuuksia sosiaalihuoltolain uudistamisesta käytävään valtakunnalliseen keskusteluun. Asiakaslähtöisellä ja yhteisön tukeen vahvasti perustuvalla työotteella saatiin asiakkaat sitoutumaan toimintaan ja ottamaan vastuuta omasta elämäntilanteestaan.

VATES-säätiö onnistui oman kohderyhmänsä problematiikan näkyväksi tekemisessä perinteisesti vain pitkäaikaistyöttömyyteen keskittyvässä toiminnassa. Monilla kuntouttavan työtoiminnan asiakkailla on fyysisiä rajoitteita ja vammoja, jotka heijastuvat heidän kokonaistilanteeseensa. Projekti laajensi ennen kaikkea hankekuntien keinovalikoimaa toteuttaa kuntouttavaa työtoimintaa, lisäsi ja monipuolisti paikkoja, tiivistä viranomaisten ja muiden toimijoiden yhteistyötä ja kasvatti ammattilaisten ymmärrystä toiminnan luonteesta.

15. AINEISTON SÄILYTYS

Missä säilytetään projektin toteutukseen liittyviä asiakirjoja, kuten kirjanpitoaineistoa, toiminnan tarkastuksen kannalta tarpeellisia asiakirjoja, tietoja toiminnasta ja osallistujista sekä ohjausryhmän pöytäkirjoja. Säilytyspaikan osoite tai yhteystiedot.

Jokainen osahanke vastaa omalta osaltaan tietojen arkistoinnista. Tietoja säilytetään joko kunnan omissa arkistoissa tai omassa organisaatiossa annettujen ohjeiden mukaisesti. VATES-säätiö vastaa arkistoinnista omalta osaltaan. Jokainen osahanke on omassa loppuraportissaan ilmoittanut tarkan säilytyspaikan ja osoitteen, missä dokumentteja säilytetään.

Päiväys ja allekirjoitus

22.11.2013

Marjatta Varanka
toimitusjohtaja, VATES-säätiö